

Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türkçe ve Öğrenme Alanları İle İlgili Metaforları

Mustafa ULUSOY*

Öz: Bu araştırmada Sınıf Öğretmeni Adaylarının Türkçe ve öğrenme alanları (*dinleme, konuşma, okuma ve yazma*) hakkında sahip oldukları metaforlar incelenmiştir. Araştırmaya toplamda 258 4. sınıf öğretmen adayı katılıp, kendilerine dağıtılan formlar üzerinde metaforlar üretmeleri istenmiştir. Üretilen metaforlar nitel ve nicel olarak incelenmiştir. Sonuçlar Türkçe, Dinleme, Konuşma, Okuma ve Yazma başlıkları altında sunulmuş, 34 kategori altında toplamda 944 adet geçerli metafor olduğu ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları Türkçeyi en fazla *Yapı* ve *Müzik* kategorileri altında yer alan metaforlarla açıklamaya çalışmışlardır. Kadın ve erkek öğretmen adaylarının Türkçe ile ilgili ürettikleri metaforlar arasında yapılan karşılaştırmalar anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermiştir. Bu çalışmada öğretmen adaylarının Türkçe ve öğrenme alanları ile ilgili sahip oldukları metaforlar hakkında ilk tanımlayıcı veriler elde edilmiş olmasına rağmen tekrar çalışmalarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Öğretmen adayları, Türkçe, metafor.

Classroom Pre-service Teachers' Metaphors about Turkish and Its Sub-Learning Areas

Abstract: This study investigated the classroom pre-service teachers' metaphorical images about the concepts of Turkish, Listening, Speaking, Reading, and Writing. In total, 258 final year pre-service teachers participated in the study and they produced the metaphors on the forms that were provided by the researcher. The metaphors were analyzed both qualitatively and quantitatively. The results showed that there were 944 metaphors under the 34 categories. The metaphors that were grouped under the categories such as *Building* and *Music* were used most frequently to describe the concept of Turkish. There were no significant differences between female and male pre-service teachers' metaphors about the concept of Turkish. It is concluded that there is a need for additional studies.

Keywords: Pre-service teachers, Turkish, metaphor.

Nikitina ve Furuoka'ya (2008) göre metafor kavramı eski Yunanca bir kelime olan *metapherein* kelimesinden üretilmiş olup, *meta* kelimesi *arasında* ve *pherein* kelimesi ise *taşımak* anlamına gelmektedir. Yazarlar, metaforun bir şeyden diğerine anlamın taşınması şeklinde tanımlanabileceğini ifade etmektedirler. Türk Dil Kurumunun Büyük Türkçe sözlüğünde (www.tdk.gov.tr) ise metafor kelimesi mecaz olarak tanımlanmaktadır. Lakoff ve Johnson (2005) yaşamın tüm alanlarında, dilde, düşüncede ve eylemde metaforların yaygın olduğunu ve gündelik kavram sistemimizin önemli bir kısmının metaforik olarak yapılandırıldığını ifade etmektedir. Saban'a (2009:282) göre ise iki benzeşmez olgu arasında ilişki kurması metaforu zihinsel bir model olarak güçlü kılmaktadır çünkü metaforlar sayesinde X olgusunun Y olgusu gibi olduğu açık veya örtük bir şekilde belirtilebilmektedir.

Bireylerin inançlarını kavramsallaştırmanın ve incelemenin yollarından biri de metaforları kullanmaktır, çünkü bireyler metaforlar sayesinde kendi dünyalarını, yaşamlarını ve kariyerlerini yorumlamakta; bilgiyi organize etme ve ilişkilendirmede onları bilişsel bir araç olarak kullanmaktadır (Shaw, Barry, & Mahlios, 2008; Shaw & Mahlios, 2008). Ulusal ve uluslararası literatür incelendiğinde metaforları kullanarak öğretmen adaylarının inançlarını inceleyen çok sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Saban (2004) tarafından yapılan bir çalışmada sınıf öğretmenliği bölümü öğretmen adaylarının kendi ilköğretim öğretmenleri, öğretmenlik uygulamasındaki öğretmenleri ve kendileri ile

* Yrd.Doç.Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Eğitimi A.B.D., Ankara, Türkiye, e-posta: mulusoy@gazi.edu.tr

ilgili metaforik imajları araştırılmış ve araştırmada çömlekçi, dükkancı ve tamirci metaforları ilk üç sırada yer almıştır.

Saban, Kocbeker ve Saban (2007) tarafından yapılan bir başka araştırmada ise öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin metaforları araştırılmış ve adayların metaforlarının 10 kavramsal kategori altında (bilgi sağlayıcı olarak öğretmen, şekillendirici olarak öğretmen, tedavi ve tamir eden olarak öğretmen vb.) toplandığı görülmüştür. Bu araştırmada bayan öğretmen adayları besleyen-büyüten-yetiştiren olarak öğretmen ve danışman olarak öğretmen metaforlarını daha fazla üretmiştir. Araştırmacılar, öğretmen eğitimcilerinin metafor analizini öğretmen adaylarının öğretim ve öğrenme hakkındaki değerlerini, inançlarını ve felsefelerini öğrenmede ve onlara yardımcı olmada bir araç olarak kullanabileceklerini belirtmişlerdir. Saban (2010) tarafından yapılan bir başka araştırmada da öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin metaforları araştırılmıştır. Araştırma sonunda öğretmen adayları öğrenci kavramı ile ilgili 98 metafor üretmiştir. Ayrıca, ilköğretim öğretmenlerinin daha çok şekillendirme odaklı (hamur, çamur, vb) ve branş öğretmenlerinin ise itaatkar öğrenci odaklı (robot, köle, vb) zihinsel imgelere sahip oldukları görülmüştür. Saban (2009) tarafından yapılan son araştırmada ise yine öğretmen adaylarının öğrencilere yönelik sahip oldukları metaforlar incelenmiş ve en popüler temaların gelişen bir varlık olarak öğrenci, ham madde olarak öğrenci ve boş bir zihin olarak öğrenci olduğu görülmüştür.

Literatür taraması sonuçları, metaforların okuma-yazma öğretiminde ve Türkçe öğretiminde kullanılması ile ilgili oldukça sınırlı sayıda araştırma olduğunu göstermiştir. Tarama sonucunda okuma-yazma kavramı ile ilgili öğretmen adaylarının ürettikleri metaforları konu edinen birkaç uluslararası çalışmanın olduğu görülmüş ve bu konuda ulusal düzeyde sınıf öğretmeni adaylarını katılımcı olarak alan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Shaw, Barry ve Mahlios (2008) öğretmen adaylarının öğretim ile ilgili metaforlarını ve bunların okuma-yazma ile bağlantısını araştırmış ve öğretmen adaylarının metaforik inançları ile okuma-yazma öğretimi arasında bağlantılar olduğunu bulmuştur. Araştırmada beslemek-büyütmek, öz kimlik, öğrenmeyi teşvik etme ve rehberlik etme metaforları ile araştırmaya katılan öğretmen adaylarının okuma-yazma inançları arasında bağlantılar tespit edilmiştir.

Shaw ve Mahlios (2008) 52 ilköğretim öğretmen adayının öğretim ve okuma-yazma ile ilgili ürettikleri metaforları araştırmış ve öğretim boyutunda 11, okuma-yazma boyutunda ise 13 tema bulmuşlardır. Okuma-yazma boyutunda bulunan temel temalar bilgi ve beceri dizisi, bir araya geldiğinde bütün oluşturan parçalar, yaşamın temeli ve yolculuk olarak sıralanmıştır. Bu ana temalara ek olarak, öğretmen adayları; macera/keşif, yetiştirmek/beslemek, anahtar/kapıyı açma, araçlar, gereklilik (su, güneş ışığı, vb), merdiven, politika, refah, meydan okuma ve diğer başlıkları altında gruplanan metaforlar üretmişlerdir.

Shaw ve Mahlios'un (2011) son araştırmasında, 47 ilköğretim öğretmen adayının okuma-yazma ve okuma-yazma öğretimi ile ilgili metaforları bir yıl süreli okuma-yazma dersinin başlangıcında ve sonunda alınarak raporlaştırılmıştır. Araştırmada katılımcıların okuma-yazma dersine iyi bir şekilde ifade edilmiş metaforlara sahip olarak başladıkları ve bu metaforların yıl boyu süren dersin sonunda da kalıcı olduğu bulunmuştur. Öğretmen adayları en fazla parçalar/bileşenler, beslemek/yetiştirmek ve keşfetme/macera metaforlarını üretmişlerdir. Araştırma sonucunda bulunan 6 okuma-yazma öğretim temasından beşinin okuma-yazma teorileri ile bağlantısının olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, beslemek/yetiştirmek metaforu Rousseau, Pestalazzi ve Froebel'in çalışmalarıyla; keşfetme/macera metaforu ise Dewey'in yapılandırmacı görüşleriyle ilişkilendirilmiştir. Parçalar/bileşenler teması yani okuma-yazmanın karmaşık ve çok sayıda parçadan, stratejiden ve yetenekten oluştuğu fikri, araştırmanın en baskın teması olarak bulunmuştur. Türkçe Öğretim Programında (MEB, 2009) da Türkçe dersinin dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanlarından oluştuğu belirtilmekte olmasına rağmen öğretmenlerin, öğrencilerin ve öğretmen adaylarının bu bileşenlerle ilgili sahip oldukları zihinsel imgeleri araştıran bir çalışmaya uluslararası ve ulusal literatürde

rastlanmamıştır. Bu araştırma eksikliğini gidermeye yönelik katkı getirmesi amacıyla bu çalışmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

(1) Öğretmen adaylarının Türkçe dersi ve öğrenme alanları ile ilgili sahip oldukları metaforlar nelerdir?

(2) Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların cinsiyete göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Çalışma Grubu

Bu çalışma Ankara'da bulunan bir devlet üniversitesinin Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören ve gönüllü olarak çalışmaya katılan 258 (Kadın: 159, Erkek: 99) 4. sınıf öğretmen adayından toplanan verilerle 2012-2013 eğitim-öğretim yılında gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada Saban (2009) tarafından metaforik çalışmalarda veri toplamak amacıyla kullanılan yöntem takip edilmiş, katılımcılara aşağıda belirtilen maddeler basılı olarak dağıtılmış ve boşlukları doldurmaları istenmiştir. Asıl uygulamadan önce öğretmen adaylarının veri toplama yöntemine aşina olmalarını sağlamak için araştırmanın amacı ve metafor kavramı ile ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Türkçe.....gibidir, çünkü.....
Okuma.....gibidir, çünkü.....
Yazma.....gibidir, çünkü.....
Dinleme.....gibidir, çünkü.....
Konuşma.....gibidir, çünkü.....
Görsel Okuma.....gibidir, çünkü.....
Görsel Sunu.....gibidir, çünkü.....

Saban (2009, 2010) tarafından da ifade edildiği gibi verilen cümlelerde "okuma, yazma, dinleme, konuşma, vb." kavramlar metaforun *konusunu* oluşturmakta, *gibi* kavramı ile metaforun konusu ile kaynağı arasındaki bağı ortaya çıkarılması ve *çünkü* kelimesi ile de katılımcıların metaforlarına gerekçe hazırlamalarına imkân sağlanması amaçlanmaktadır. Öğretmen adaylarına kendilerine verilen metafor cümlelerini oluştururken istedikleri kadar zaman harcayabilecekleri belirtilmiş ve ortalama 60 dakikalık bir zaman diliminde adayların çoğunluğunun cümleleri tamamladıkları görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verilerin nitel olarak analizi aşağıda belirtilen iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Üçüncü aşamada ise nicel veri analizi yapılmıştır.

1) Kodlama ve Kategori Geliştirme Aşamaları. Bu aşamada öncelikle metaforlar incelenmiş ve her bir metaforun hangi tema altında listelenebileceği düşünülerek, metaforları temsil ettiği inanılan kategoriler oluşturulmuştur. Saban'ın (2009) da belirttiği gibi, metaforlar konuları, kaynakları ve gerekçeleri üzerinde düşünülerek analiz edilmiştir. Aynı kategori altında incelenebilecek olan metaforlara numaralar (veri toplama araçlarına verilen numaralarla aynı rakam) verilmiş, hangi konu ile ilgili olduğu kısaltılarak yazılmış (örneğin Dinleme için - D sembolü kullanılmıştır) ve metaforu üreten öğretmen adayının cinsiyeti kısaltılarak *E* veya *K* şeklinde belirtilmiştir. Aynı kategori altında incelenemeyecek olan metaforlar için farklı kategoriler belirlenmiş ve verilerin analizi bu şekilde devam etmiştir. Analiz sırasında katılımcılar tarafından boş bırakılan, mantıksal tutarlılığı olmayan ve gerekçesi sunulmayan metaforlar elenmiştir. Katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanı ile ilgili metafor oluşturamamaları (boş bırakmaları veya gerekçesi olmayan tutarsız açıklamalar yapmaları) nedeniyle bu iki öğrenme alanı analize dahil edilmemiştir.

2) *Uzman İncelemesi*. Oluşturulan kategoriler ve metaforlar arasındaki uyumu belirlemek üzere uzman değerlendirmesine başvurulmuştur. Okuma-yazma öğretimi konusunda doktora derecesine sahip olan ikinci bir araştırmacıdan, oluşturulan kategoriler ve kategoriler altında incelenen metaforlar arasındaki uyum ve tutarlılığı kontrol etmesi ve uyumsuz olduğuna inandığı metaforları işaretlemesi istenmiştir. Oluşturulan 963 adet metafordan 52 tanesinin uyumsuz olabileceğini belirten uzmanla görüş ayrılıkları üzerine konuşularak 33 metafor hakkında görüş birliğine varılmış ve görüş birliğine varılamayan 19 adet metafor ise listeden çıkarılmıştır. Sonuç olarak 944 adet metafor araştırmada yer almıştır.

3) *Nicel Veri Analizi*. SPSS istatistik programı kullanılarak Türkçe dersi öğrenme alanları (okuma, yazma, dinleme, konuşma) ile ilgili oluşturulan kategorilerdeki erkek-kadın öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların frekans-yüzdesi hesaplanmış ve son aşamada ise bu iki grubun ürettiği metafor sayıları arasında ilişki olup olmadığı test edilmiştir. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma öğrenme alanlarında sayısal değeri 5'ten küçük gözenek sayısı fazla olduğu için bu öğrenme alanları ile ilgili yorumlar Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü (2011) tarafından da tavsiye dildiği gibi çapraz tablolar üzerinden yapılmıştır. Sadece *Türkçe* ile ilgili kavramsal kategoriler Ki-Kare testi (χ^2) kullanarak cinsiyete göre karşılaştırılmıştır.

Bulgular ve Sonuçlar

Sonuçlar araştırma sorularına göre sunulmuştur.

1) Öğretmen Adaylarının Türkçe ve Öğrenme Alanları İle İlgili Ürettikleri Metaforlar Nelerdir?

Sonuçlar öğrenme alanları dikkate alınarak analiz edilmiştir.

a) *Türkçe İle İlgili Kavramsal Kategoriler*

Türkçe ile ilgili kavramsal kategorilerde 166 öğretmen adayı metafor üretmiştir.

1) **Yapı**

Bu kategoriye toplamda 64 (% 38.6) öğretmen adayı temsil etmiştir. Yapı kategorisini oluşturan metaforların genel özellikleri aşağıdaki üç maddede sıralanmaktadır.

(1) Türkçe **temel** gibidir ($f = 38$).

Türkçe binanın temeli gibidir, çünkü her dersin öğretiminde öncelikli ihtiyaç Türkçedir.

(2) Türkçe **yapı taşı** gibidir ($f = 20$).

Türkçe yapı taşı gibidir, çünkü o olmadan bina olmayacağı gibi Türkçe olmadan da öğrencinin akademik hayatı olmaz.

(3) Türkçe **köprü** gibidir ($f = 6$).

Türkçe köprü kurmak/inşa etmek gibidir, çünkü geçmişten gelen bilgi birikimi Türkçe sayesinde öğretilir.

2) **Müzik**

Bu kategoriye toplamda 47 (% 28.3) öğretmen adayı temsil etmektedir. Müzik kategorisini oluşturan metaforların özellikleri şunlardır:

(1) Türkçe **beste** gibidir ($f = 29$).

Türkçe notalardan oluşan beste gibidir, çünkü her nota tek başına anlam ifade etmez ama farklı kombinasyonlarla bir araya geldiğinde anlam taşır. Türkçe de alt alanlarının (dinleme, konuşma, vb.) bir araya gelmesiyle anlamlı olur.

(2) Türkçe **şarkı-türkü** gibidir ($f = 18$).

Türkçe türkü gibidir, çünkü türkülerin musikişi kulağa hoş gelir. Türkçeyi de dinleme ve konuşma amaçlı kullanmak akıcı, ritimsel, keyifli ve müzikseldir.

3) Yiyecek

Yiyecek kategorisi 36 (% 21.7) öğretmen adayı tarafından temsil edilmiştir. Bu kategori altında üretilen metaforlar aşağıda sıralanmıştır:

- (1) Türkçe **yemek** gibidir ($f = 16$).
Türkçe yemek gibidir, çünkü her gün yemek yeriz yani yemeksiz olmaz. Aynı şekilde her gün Türkçeyi kullanmak zorunda kalırız.
- (2) Türkçe **bal** gibidir ($f = 7$).
Türkçe bal gibidir, çünkü çocuklara Türkçe öğretmek ve onların öğrettiklerinizi kullandıklarını görmek çok tatlıdır.
- (3) Türkçe **ekmek** gibidir ($f = 7$).
Türkçe ekmek gibidir, çünkü ekmek olmadan hayatımızı devam ettiremeyeceğimiz gibi Türkçe olmadan da hayatımızı devam ettiremeyiz.
- (4) Türkçe **tatlı** gibidir ($f = 6$).
Türkçe tatlı gibidir, çünkü öğrenmesi ve öğretmesi en zevkli ve tatlı olan derstir.

4) Bitki

Bitki kategorisi 19 (% 11.4) katılımcı tarafından oluşturulmuş ve bu kategori altında üretilen metaforlar aşağıda sunulmuştur:

- (1) Türkçe **ağaç** gibidir ($f = 13$).
Türkçe ağaç gibidir, çünkü genel yapısını öğrenmek yetmez köklerine de bakmak gerekir.
- (2) Türkçe sarmaşık gibidir ($f = 6$).
Türkçe sarmaşık gibidir, çünkü ana gövdeden ayrılan dalları (konuşma, yazma, okuma vb.) çok fazladır ve tüm hayatımızı sarar.

b) Dinleme İle İlgili Kavramsal Kategoriler

Dinleme ile ilgili kavramsal kategoriler toplamda 230 öğretmen adayı tarafından üretilmiştir.

1) Ekonomik Değer

Bu kategori 51 (% 22.17) öğretmen adayı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda bu kategoriyi oluşturan metaforlar sunulmuştur:

- (1) Dinleme **kumbara** gibidir ($f = 19$).
Dinleme kumbara gibidir, çünkü dinledikçe bilgi birikimimizi artırırız.
- (2) Dinleme **kredi kartı** gibidir ($f = 14$).
Dinleme kredi kartı gibidir, çünkü kredi kartını kullanırken borcun, dinlemeyi kullanırken de deneyimin artar.
- (3) Dinleme **gümüş** gibidir ($f = 13$).
Dinleme gümüş gibidir, çünkü herkeste bulunmayan bir beceri olması açısından çok değerlidir.
- (4) Dinleme **hazine** gibidir ($f = 5$).
Dinleme hazine gibidir, çünkü insanların sahip olması gereken en önemli zenginliktir. TV'deki tartışma programlarında, sokakta, arkadaş ortamında herkes hep ben konuşuyum, herkes beni dinlesin istiyor ama kendisi dinlemeyi bilmiyor.

2) Eşya

Eşya isimli kategoriyi 46 (% 20) öğretmen adayı temsil etmiş ve bu kategori altında üretilen metaforlar aşağıda sunulmuştur:

- (1) Dinleme **sünger** gibidir ($f = 15$).
Dinleme sünger gibidir, çünkü süngerin su ile dolduğu gibi beynimizde dinlediklerimizle dolar.
- (2) Dinleme **süzgeç** gibidir ($f = 13$).

Dinleme süzgeç gibidir, çünkü her konuşulanı dinlemek yerine, süzerek bize lazım olacakları dinlemek gerekir.

(3) Dinleme **tablo** gibidir ($f = 13$).

Dinleme tablo gibidir, çünkü dinlediğini nasıl yorumladığın veya yorumlayacağın sana bağlıdır.

(4) Dinleme **elbise dolabı** gibidir ($f = 5$).

Dinleme elbise dolabı gibidir, çünkü dinlenenler anlamlandırılmazsa dağınık elbise dolabı misali birbirine girer ve karışır.

3) Psikoloji

Psikoloji kategorisi 41 (% 17.83) öğretmen adayı tarafından üretilmiş ve bu kategoriye temsil eden metaforlar aşağıda sunulmuştur:

(1) Dinleme **terapi** gibidir ($f = 13$).

Dinleme terapi gibidir, çünkü insan bazen başkası gibi hissedebilmeli ve onları anlamaya çalışmalıdır.

(2) Dinleme **deşarj olmak** gibidir ($f = 11$).

Dinlemedeşarj olmak gibidir, çünkü güzel şeyleri dinledikçe rahatlar ve dünyaya daha olumlu bakarız.

(3) Dinleme **sabırlı olmak** gibidir ($f = 9$).

Dinleme sabırlı olmak gibidir, çünkü konuşmacı gereksiz yere ve çok uzun süre konuşabilir.

(4) Dinleme **sıkıntılı olmak** gibidir ($f = 8$).

Dinleme sıkıntılı olmak gibidir, çünkü boş konuşmaları dinlemek zorunda kalmak insana sıkıntı ve stres verir.

4) Bitki

Bitki kategorisi kapsamındaki üç adet metaforu 32 (% 13.91) öğretmen adayı üretmiştir. Bunlar aşağıda sıralanmıştır:

(1) Dinleme **kabak** gibidir ($f = 16$).

Dinleme kabak gibidir, çünkü dinleme süresi uzadıkça tadı gittikçe kötüleşir ve kabak tadı verir.

(2) Dinleme **yaprak** gibidir ($f = 9$).

Dinleme yaprak gibidir, çünkü yaprağın en ufak bir rüzgârda savrulması gibi dinleme de en ufak bir olumsuzlukta savrulur gider.

(3) Dinleme **meyve** gibidir ($f = 7$).

Dinleme meyve gibidir, çünkü olgun meyve misali iyi dinleyici olmak için de olgunlaşmak gerekir.

5) Yiyecek-İçecek

Yiyecek adlı kategoriye 23 (% 10) öğretmen adayı temsil etmiş ve kategoriye oluşturan metaforlar aşağıda sıralanmıştır:

(1) Dinleme **çikolata** gibidir ($f = 10$).

Dinleme çikolata gibidir, çünkü iyi şeyleri dinlemek mutluluk verir.

(2) Dinleme **tatlı** gibidir ($f = 7$).

Dinleme tatlı gibidir, çünkü fazla dinlemek tıpkı tatlıda olduğu gibi bayar.

(3) Dinleme **su** gibidir ($f = 6$).

Dinleme su gibidir, çünkü nasıl su olmadan yaşayamıyor isek dinlemeden de yaşayamayız. Zorunlu bir ihtiyaçtır.

6) Uyku

20 (% 8.70) öğretmen adayı tarafından üretilen Uyku isimli kategori kapsamında 2 metafor bulunmaktadır.

(1) Dinleme **masal** gibidir ($f = 14$).

Dinleme masal gibidir, çünkü dinlemek insanın uykusunu getirmektedir.

(2) Dinleme **ninni** gibidir ($f = 6$).

Dinleme ninni gibidir, çünkü bizi yavaş yavaş uyuşturur ve sonunda uyutur.

7) Tıp

Tıp kategorisi 7 (% 3.04) katılımcı tarafından üretilmiş olup bu kategori altında 2 metafor bulunmaktadır.

(1) Dinleme **ilaç** gibidir ($f = 4$).

Dinleme ilaç gibidir, çünkü dinlediğiniz sözcüklerde ve cümlelerde derdinize deva bulabilirsiniz.

(2) Dinleme **doktor olmak** gibidir ($f = 3$).

Dinleme doktor olmak gibidir, çünkü uzmanlık gerektirir ve doktorun her hastada farklı bir tedavi denemesi gibi kimi ne kadar dinleyeceğinizi iyi belirlemeniz gerekir.

8) Durağanlık

Durağanlık kategorisi 5 (% 2.17) öğretmen adayı tarafından 2 metafor altında oluşturulmuştur.

(1) Dinleme **beklemek** gibidir ($f = 4$).

Dinleme beklemek gibidir, çünkü dinleme sırasında yapacak bir şey bulamaz ve sadece bekleriz.

(2) Dinleme **otobüs beklemek** gibidir ($f = 1$).

Dinleme otobüs beklemek gibidir, çünkü dikkatli olmadığımızda otobüsü kaçırdığımız gibi dinlediklerimizi de kaçırabiliriz.

9) Görgü-Ahlak

Görgü-Ahlak adlı kategoriyi oluşturan metaforlar 5 (% 2.17) katılımcı tarafından üretilmiş ve aşağıda sıralanmıştır:

(1) Dinleme **saygı** gibidir ($f = 3$).

Dinleme saygı gibidir, çünkü dinleyici tarafından dinlenmeyen konuşmacılar kendilerine saygı duyulmadığını veya dinleyicinin saygısız olduğunu düşünür.

(2) Dinleme **erdem** gibidir ($f = 2$).

Dinleme erdem gibidir, çünkü susup dinlemek ve karşıdakinin fikirlerini müdahale etmeden öğrenmeye çalışmak yüksek bir olgunluk ve erdem gerektirir.

c) Konuşma İle İlgili Kavramsal Kategoriler

Konuşma ile ilgili kavramsal kategoriler toplamda 160 öğretmen adayı tarafından üretilmiştir.

1) Psikoloji

Psikoloji kategorisi 48 (% 30) öğretmen adayı tarafından oluşturulmuştur. Bu kategori altında üretilen metaforlar aşağıda sıralanmıştır:

(1) Konuşma **psikolog** gibidir ($f = 13$).

Konuşma psikolog gibidir, çünkü konuştuğunuzda içinizdekileri döker ve rahatlırsınız.

(2) Konuşma **masaj** gibidir ($f = 8$).

Konuşma masaj gibidir, çünkü yavaş yavaş gevşeyip rahatladığımızı hissedersiniz.

(3) Konuşma **deşarj olmak** gibidir ($f = 7$).

Konuşmadeşarj olmak gibidir, çünkü içinizdekileri döktüğünüzde rahatlar, sıkıntılarınızdan kurtulur ve yeniden enerji yüklenmiş olursunuz.

(4) Konuşma **ipleri çözmek** gibidir ($f = 6$).

Konuşma ipleri çözmek gibidir, çünkü konuşmaya başladığımızda çözülürüz ve böylece içimizde biriken stres ve sıkıntılar dağılır.

(5) Konuşma **atık su** gibidir ($f = 5$).

Konuşma atık su gibidir, çünkü atık sular birikirse çok pis kokar, insanın içine attığı sıklıklarda birikirse insanı çok hasta yapar. Bu yüzden konuşarak sıklıklarımızı boşaltmalı ve kanalizasyona göndermeliyiz.

(6) Konuşma **stres topu** gibidir ($f = 4$).

Konuşma stres topu gibidir, çünkü konuştuğumuzda bizi üzen ve sıkın konuları ele alıp sıkıştırır, çözüm yolu bulur ve rahatlarız.

(7) Konuşma **ilaç** gibidir ($f = 3$).

Konuşma ilaç gibidir, çünkü sevdikleriyle konuştuğunda ağrılarından, derterinden kurtulur ve rahatlarız.

(8) Konuşma **havuzu boşaltmak** gibidir ($f = 2$).

Konuşma havuzu boşaltmak gibidir, çünkü derdini de mutluluğunu da paylaşmak ve boşaltmak insanı çok rahatlatır.

2) Azlık-Çokluk

Azlık-çokluk kategorisi altında 3 adet metafor bulunmakta ve bu metaforların toplamda 43 (% 26.87) öğretmen adayı tarafından üretildiği görülmektedir.

(1) Konuşma **ölçü** gibidir ($f = 19$).

Konuşma ölçü gibidir, çünkü fazla konuştuğunuzda yani ölçüyü kaçırdığınızda insanlar sizin sorunlu olduğunuzu düşünür.

(2) Konuşma **gürültü** gibidir ($f = 14$).

Konuşma gürültü gibidir, çünkü azı karar çoğu zarardır ve konuşma uzayınca sadece başımızı ağrıtan gürültü haline gelir.

(3) Konuşma **para** gibidir ($f = 10$).

Konuşma para gibidir, çünkü azı da çoğu da zararlıdır.

3) Yiyecek-İçecek

Yiyecek-içecek kategorisini toplamda 36 (% 22.5) öğretmen adayı temsil etmiştir. Bu kategori altında oluşturulan metaforlar aşağıda sıralanmaktadır:

(1) Konuşma **yemek** gibidir ($f = 12$).

Konuşma yemek gibidir, çünkü yemek yemeden yaşayamadığımız gibi konuşmadan da yaşayamaz ve sıklıklarımızı dile getiremeyiz.

(2) Konuşma **mantar** gibidir ($f = 9$).

Konuşma mantar gibidir, çünkü yararlısı da vardır zararlısı da.

(3) Konuşma **tuz** gibidir ($f = 8$).

Konuşma tuz gibidir çünkü kararını tutturmak zordur.

(4) Konuşma **su içmek** gibidir ($f = 7$).

Konuşma su içmek gibidir, çünkü konuştukların bazen boğazına takılır, öksürtür bazen de çok kolay bir şekilde akar gider.

4) Sanat

Sanat kategorisi 24 (% 15) katılımcı tarafından temsil edilmiş ve bu kategori altındaki metaforlar aşağıda sıralanmıştır:

(1) Konuşma **halı dokumak** gibidir ($f = 16$).

Konuşma halı dokumak gibidir, çünkü ince ince ve dikkatli bir şekilde düşünceleri birbirine ekleyip konuşmak gerekir.

(2) Konuşma **resim yapmak** gibidir ($f = 8$).

Konuşma resim yapmak gibidir, çünkü yetenek gerektirir. Yetenek yoksa konuşma etkili olmaz.

5) Eşya

Eşya kategorisini 9 (% 5.63) öğretmen adayı temsil etmiştir. Bu kategori altında oluşturulan 2 metafor aşağıda sıralanmıştır:

- (1) Konuşma **ayna** gibidir ($f = 6$).
Konuşma ayna gibidir, çünkü kişi konuşarak kendini yansıtır.
- (2) Konuşma **musluk** gibidir ($f = 3$).
Konuşma musluk gibidir, çünkü bozuk musluk gibi sürekli ses çıkaran ve konuşmasını uzatan bir konuşmacının ne zaman susacağı belli olmaz.

d) Okuma İle İlgili Kavramsal Kategoriler

Okuma ile ilgili kavramsal kategoriler toplamda 202 öğretmen adayı tarafından üretilmiştir.

1) Deniz

39 (% 19.31) öğretmen adayı tarafından oluşturulan deniz kategorisi kapsamında aşağıdaki 6 metafor bulunmaktadır.

- (1) Okuma **yeni dünyalar keşfetmek** gibidir ($f = 13$).
Okuma yeni dünyalar keşfetmek gibidir, çünkü her okuduğumuz metin bir başkasının dünyasıdır. Rüzgârın gemileri sürüklemesi gibi farklı metinlerde bizi farklı dünyalara sürükler.
- (2) Okuma **okyanus** gibidir ($f = 8$).
Okuma okyanus gibidir, çünkü okuma yaparak öğrenmemiz gereken çok fazla bilgi var.
- (3) Okuma **pusula** gibidir ($f = 6$).
Okuma pusula gibidir, çünkü yolumuzu bulmakta zorlandığımızda okuduğumuz bilgiler bize yol gösterir.
- (4) Okuma **yüzmek** gibidir ($f = 5$).
Okuma yüzmek gibidir, çünkü ne kadar hızlı ilerleyeceğimiz atacağınız kulaca yani okumak için harcayacağınız zamana bağlıdır.
- (5) Okuma **denizci olmak** gibidir ($f = 4$).
Okuma denizci olmak gibidir, çünkü okuduğumuz her an yeni bir bilgi keşfetme ve yeni bir yer görme şansımız vardır.
- (6) Okuma **suya dalmak** gibidir ($f = 3$).
Okuma suya dalmak gibidir, çünkü okumaya daldıkça güzellikleri keşfeder ve öğrenilmesi gereken ne kadar çok bilgi olduğunu keşfederiz.

2) Doğaüstü olaylar

Doğaüstü olaylar kategorisi 34 (% 16.83) öğretmen adayı tarafından aşağıda belirtilen 2 metafor başlığı altında üretilmiştir.

- (1) Okuma **büyük** gibidir ($f = 19$).
Okuma büyük gibidir, çünkü okuma sayesinde kendi başımıza yani öğretici olmadan birçok beceriyi edinebiliriz.
- (2) Okuma **sihir** gibidir ($f = 15$).
Okuma sihir gibidir, çünkü hayatta yükselmemizi, yeni bilgiler edinmemizi ve zamanımızı zevkle değerlendirmemizi sağlar.

3) Dikey hareketlilik ve birikim

Dikey hareketlilik ve birikim kategorisi 31 (% 15.35) öğretmen adayı tarafından üretilmiştir. Bu kategoriye temsil eden metaforlar aşağıda sunulmuştur:

- (1) Okuma **merdiven** gibidir ($f = 11$).

Okuma merdiven gibidir, çünkü okudukça hayatın basamaklarını tırmanır ve en yüksek mevkilere gelebilirsin.

(2) Okuma **tırmanma** gibidir ($f = 10$).

Okuma tırmanma gibidir, çünkü okumak bizi hayatta hep yukarılara çıkarır.

(3) Okuma **çığ** gibidir ($f = 10$).

Okuma çığ gibidir, çünkü okuduğumuz yeni bilgiler daha önce okuduklarımıza katılır ve gittikçe büyür.

4) Aydınlanma

Aydınlanma kategorisi 27 (% 13.37) öğretmen adayı tarafından üretilmiş ve bu kategori kapsamındaki 3 metafor aşağıda listelenmiştir.

(1) Okuma **güneş** gibidir ($f = 12$).

Okuma güneş gibidir, çünkü okuyan insanlar çevrelerine ışık saçarlar.

(2) Okuma **fener** gibidir ($f = 9$).

Okuma fener gibidir, çünkü fenerler gücüne göre karanlığı aydınlatırken, okuyan insanlar da bilgileri ölçüsünde cehaleti engelleyebilir.

(3) Okuma **ay** gibidir ($f = 6$).

Okuma ay gibidir, çünkü en karanlık ve umutsuz anlarda bile hayat yolunda yürüyen bizlere okumak ışık tutar.

5) Ulaşım Aracı

Ulaşım aracı kategorisini toplamda 22 (% 10.89) öğretmen adayı üretmiştir. Aşağıda bu kategoriyi temsil eden metaforlar listelenmiştir:

(1) Okuma **uçğa binmek** gibidir ($f = 10$).

Okuma uçğa binmek gibidir, çünkü okumak her türlü baskıdan ve kalıp yargılardan uzaklaştırarak, insanları özgürleştirir.

(2) Okuma **araba kullanmak** gibidir ($f = 7$).

Okuma araba kullanmak gibidir, çünkü nereye ulaşmak istediğin ve hangi hızda gideceğin kendi yeteneğine bağlıdır.

(3) Okuma **otobüse binmek** gibidir ($f = 5$).

Okuma otobüse binmek gibidir, çünkü her yere çok düşük maliyetle gidilebilir. Her yer hayal edilerek olsa bile görülebilir.

6) Din

Din kategorisini toplamda 18 (% 8.91) öğretmen adayı üretmiştir. Bu kategoriyi temsil eden metaforlar aşağıda sunulmuştur:

(1) Okuma **ibadet** gibidir ($f = 8$).

Okuma ibadet gibidir, çünkü dinimiz okumayı emreder.

(2) Okuma **cennet** gibidir ($f = 7$).

Okuma cennet gibidir, çünkü okurken dünyanın sıkıntılarından ve dertlerinden kurtulur, iyiye, güzele ulaşmaya çalışırız.

(3) Okuma **bilgelik-âlimlik** gibidir ($f = 3$).

Okuma bilgelik-âlimlik gibidir, çünkü gerçek anlamda okuyan insan, âlim insandır. Âlim insanda diğer insanlara hem bu dünyada hem de diğer dünyada mutlu olmaları için tavsiyelerde bulunur ve yardımcı olur.

7) Uyku

Uyku kategorisini toplamda 14 (% 6.93) katılımcı üretmiş ve bu kategoriyi temsil eden metaforlar aşağıda sıralanmıştır:

(1) Okuma **düş kurmak** gibidir ($f=9$).

Okuma düş kurmak gibidir, çünkü okurken hayallere dalarız.

(2) Okuma **rüya görmek** gibidir ($f=5$).

Okuma rüya görmek gibidir, çünkü okuma anında sanki okuduklarınızı sizde yaşıyormuş gibi hissedersiniz ama kitabınızı kapatınca sadece bir rüya gibi okunanlar hafızanızda kalır.

8) Parça-bütün

Parça-bütün kategorisi toplamda 11 (% 5.44) öğretmen adayı tarafından üretilmiş olup, bu kategoriyi temsil eden 3 metafor aşağıda listelenmiştir:

(1) Okuma **şifreyi çözmek** gibidir ($f=5$).

Okuma şifreyi çözmek gibidir, çünkü harflere, kelimelere, cümlelere anlam vermek yüksek düzeyde bir zihinsel çaba ve şifre çözme becerisini gerektirir.

(2) Okuma **zincir** gibidir ($f=4$).

Okuma zincir gibidir, çünkü parçaları birleştirerek bütünü oluşturur ve anlama ulaşıyoruz.

(3) Okuma **musluk** gibidir ($f=2$).

Okuma musluk gibidir, çünkü akan damlaların kabı doldurması gibi bilgi kırıntıları da zihnimizi ve ufkumuzu doldurur.

9) Süreklilik

Süreklilik kategorisini 6 (% 2.97) öğretmen adayı üretmiştir. Bu kategori altında oluşturulan 3 metafor aşağıda sunulmuştur:

(1) Okuma **hayat** gibidir ($f=3$).

Okuma hayat gibidir, çünkü hayatın bitimine kadar okuma bize eşlik eder.

(2) Okuma **saç** gibidir ($f=2$).

Okuma saç gibidir, çünkü saç kestirdikçe yeniden çıkar, kitapları okumayı bitirince ise mutlaka yeni bir kitap bizi bulur.

(3) Okuma **sonsuzluk** gibidir ($f=1$).

Okuma sonsuzluk gibidir, çünkü ne kadar okunması gerektiği belli değildir, sonsuzdur. Ne kadar çok, o kadar iyidir.

e) Yazma İle İlgili Kavramsal Kategoriler

Yazma ile ilgili kavramsal kategorileri toplamda 186 öğretmen adayı üretmiştir.

1) Psikoloji

Psikoloji kategorisi 41 (% 22.04) öğretmen adayı tarafından üretilmiştir. Bu kategori kapsamında üretilen metaforlar aşağıda sunulmuştur:

(1) Yazma **terapi** gibidir ($f=10$).

Yazma terapi gibidir, çünkü sıkıntılarını yazarak atabilirsiniz.

(2) Yazma **dertleşmek** gibidir ($f=8$).

Yazma dertleşmek gibidir, çünkü insan en özel duygularını kâğıda yazarak döker.

(3) Yazma **antidepresan** gibidir ($f=7$).

Yazma antidepresan gibidir, çünkü yazdıkça zihnimiz daha parlak ve keskin olur.

(4) Yazma **dertlerden kurtulmak** gibidir ($f=7$).

Yazma dertlerden kurtulmak gibidir, çünkü acılar yazdıkça diner.

(5) Yazma **içindekileri dökmek** gibidir ($f=4$).

Yazma içindekileri dökmek gibidir, çünkü yazdıkça dertler ve elemelerimizi kâğıda dökerek rahatlarız.

(6) Yazma **masaj** gibidir ($f=3$).

Yazma masaj gibidir, çünkü kalemi kâğıda masaj yaparcasına hareket ettiririz ve kendimiz de rahatlarız.

(7) Yazma **psikolog** gibidir ($f=2$).

Yazma psikolog gibidir, çünkü yazarak mutluluklarımızı ve acılarımızı paylaşıyoruz.

2) Sanat-Zanaat

Sanat-Zanaat kategorisini toplamda 39 (% 20.97) öğretmen adayı üretmiştir. Bu kategoriyi oluşturan metaforlar aşağıda sunulmuştur:

(1) Yazma **resim yapmak** gibidir ($f=12$).

Yazma resim yapmak gibidir, çünkü herkesin farklı bir tarzı vardır.

(2) Yazma **tespih dizmek** gibidir ($f=7$).

Yazma tespih dizmek gibidir, çünkü yazılan tüm kelimeleri tek tek elden geçirip tekrar tekrar okumak gerekir.

(3) Yazma **şiir** gibidir ($f=5$).

Yazma şiir gibidir, çünkü duyguları ve dertleri etkili ve karşıdakileri etkileyecek şekilde anlatmaya yarar.

(4) Yazma **dans etmek** gibidir ($f=5$).

Yazma dans etmek gibidir, çünkü kalemlerimiz yazarken adeta dans eder.

(5) Yazma **el emeği** gibidir ($f=5$).

Yazma el emeği gibidir, çünkü kişinin özgünlüğünü ve yaratıcılığını yansıtır.

(6) Yazma **yaratmak** gibidir ($f=3$).

Yazma yaratmak gibidir, çünkü tüm birikimini sayfalara içinden geldiği gibi dökersin.

(7) Yazma **zanaat** gibidir ($f=2$).

Yazma zanaat gibidir, çünkü usta bir yazardan daha iyi öğrenilir ve yazabilmek için temel becerilere ihtiyaç vardır.

3) Dışavurum

Dışavurum kategorisini 37 (%19.89) öğretmen adayı üretmiş ve kategoriyi temsil eden metaforlar aşağıda sunulmuştur:

(1) Yazma **kusmak** gibidir ($f=19$).

Yazma kusmak gibidir, çünkü içindeki iyi ve kötü duyguları dışarı atarsın.

(2) Yazma **dertleşmek** gibidir ($f=11$).

Yazma dertleşmek gibidir, çünkü içimizden geçen ve kimseye söyleyemediğimiz belirsiz duygular kâğıda dökülerek somutlaşır.

(3) Yazma **duygusal olarak coşma** gibidir ($f=7$).

Yazma duygusal olarak coşma gibidir, çünkü ilham geldiğinde yazdıklarımızdaki duygu yükü ve dışavurumumuz kendimizi bile ağlatabilir.

4) Yiyecek-İçecek

Yiyecek-içecek kategorisini 29 (% 15.59) öğretmen adayı üretmiştir. Bu kategoriyi temsil eden metaforlar aşağıda sunulmuştur:

(1) Yazma **yiyecek** gibidir ($f=13$).

Yazma yiyecek gibidir, çünkü çok uzun süre kullanılmadan bekletilirse bozulur.

(2) Yazma **kek** gibidir ($f=9$).

Yazma kek gibidir, çünkü yazdığımız yazı bittiğinde fırından yeni çıkmış kek kokusu gibi mutlu eder insanı.

(3) Yazma **yemek yapmak** gibidir ($f=5$).

Yazma yemek yapmak gibidir, çünkü istediğin yemeği istediğin maddelerle hazırladığın gibi yazıyı da istediğin tonda (acı, ekşi, tatlı olarak) yazabilirsin.

(4) Yazma **su** gibidir ($f = 2$).

Yazma su gibidir, çünkü su içmeden ve yazmadan yaşayamayız.

5) Eşya

Eşya kategorisindeki 3 metafor 20 (% 10.75) öğretmen adayı tarafından üretilmiş ve aşağıda sıralanmıştır:

(1) Yazma **çanta** gibidir ($f = 8$).

Yazma çanta gibidir, çünkü yazabilmek için okuma, dinleme ve anlama becerilerinin çantamızda olması gereklidir.

(2) Yazma **kokulu silgi** gibidir ($f = 6$).

Yazma kokulu silgi gibidir, çünkü yazılanların etkisi kokulu silgide olduğu gibi bir süre devam eder ama sonra unutulur gider.

(3) Yazma **güneş gözlüğü** gibidir ($f = 6$).

Yazma güneş gözlüğü gibidir, çünkü yazdıklarımız sayesinde dünyayı farklı bir tonda ve renkte görebiliriz.

6) Deniz

Deniz kategorisini toplamda 13 (% 6.99) öğretmen adayı üretmiş ve bu kategoriyi temsil eden metaforlar aşağıda sunulmuştur.

(1) Yazma **okyanus** gibidir ($f = 11$).

Yazma okyanus gibidir, çünkü yazılması gerekenlerin asla bir sonu yoktur.

(2) Yazma **dalga** gibidir ($f = 2$).

Yazma dalga gibidir, çünkü içimizdeki duygu ve düşünceleri yazma sayesinde kıyıya getiririz yani kâğıda dökeriz.

7) Kalıcılık

Kalıcılık kategorisini 7 (% 3.76) öğretmen adayı üretmiştir. Bu kategoriyi temsil eden metaforlar aşağıda verilmiştir:

(1) Yazma **ölümsüzlük** gibidir ($f = 4$).

Yazma ölümsüzlük gibidir, çünkü yazdıklarımız yüzyıllar boyunca kalır. Beden olarak ölse bile düşüncelerimizle yaşarız.

(2) Yazma **miras** gibidir ($f = 3$).

Yazma miras gibidir, çünkü gelecek nesillere düşüncelerimizi iletmenin en iyi yolu onları kâğıda dökmektir.

2) Öğretmen Adaylarının Ürettikleri Metaforların Cinsiyete Göre Dağılımı Nasıldır?

a) Türkçe ile ilgili kavramsal kategoriler. Sayısal olarak kadın öğretmen adaylarının bütün gözeneklerde kavramsal kategoriler ile ilgili ürettikleri metafor sayıları erkek öğretmen adaylarından fazla olmasına rağmen yapılan Ki-Kare testi sonuçları erkek ve kadın öğretmen adayları arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermiştir ($\chi^2 = 1.292$, $sd = 3$, $p = .731$). Çalışma grubundaki kadın öğretmen adaylarının sayılarının erkeklerden oldukça fazla olduğu düşünüldüğünde daha fazla metafor üretmiş olmaları normal olarak kabul edilebilir (Bkz. Tablo I).

Türkçe Meteforları

Tablo I

Türkçe İle İlgili Kavramsal Kategorilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kavramsal Kategori	Kadın		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
1) Yapı	36	56.25	28	43.8	64	100
2) Müzik	31	66	16	34	47	100
3) Yiyecek	23	63.9	13	36.1	36	100
4) Bitki	11	57.9	8	42.1	19	100
Toplam	101	60.8	65	39.2	166	100

b) Dinleme ile ilgili kavramsal kategoriler. Tablo II incelendiğinde 9 kavramsal kategorinin tamamında kadın öğretmen adaylarının daha fazla sayıda metafor ürettiği görülmektedir. Öğretmen adayları dinlemeyi en fazla *Ekonomik Değer*, *Eşya*, *Psikoloji* ve *Bitki* ile ilgili metaforlar üreterek açıklamaya çalışmışlardır.

Tablo II

Dinleme İle İlgili Kavramsal Kategorilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kavramsal Kategori	Kadın		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
1) Ekonomik Değer	31	60.8	20	39.2	51	100
2) Eşya	35	76.1	11	23.9	46	100
3) Psikoloji	22	53.7	19	46.3	41	100
4) Bitki	21	65.6	11	34.4	32	100
5) Yiyecek-İçecek	15	65.2	8	34.8	23	100
6) Uyku	12	60	8	40	20	100
7) Tıp	4	57.1	3	42.9	7	100
8) Durağanlık	3	60	2	40	5	100
9) Görgü-Ahlak	3	60	2	40	5	100
Toplam	146	63.5	84	36.5	230	100

c) Konuşma ile ilgili kavramsal kategoriler. Konuşma ile ilgili üretilen 5 kategorinin tamamında kadın öğretmen adayları daha fazla sayıda metafor üretmiştir (Bkz. Tablo III). Kadın ve erkek öğretmen adayları en fazla sayıda metaforu *Psikoloji*, *Azlık-Çokluk* ve *Yiyecek-İçecek* kategorilerinde, en az sayıda metaforu ise *Eşya* kategorisinde üretmişlerdir.

Tablo III

Konuşma İle İlgili Kavramsal Kategorilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kavramsal Kategori	Kadın		Erkek		Toplam	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
1) Psikoloji	34	70.8	14	29.2	48	100
2) Azlık-Çokluk	26	60.5	17	39.5	43	100
3) Yiyecek-İçecek	19	52.8	17	47.2	36	100
4) Sanat	21	87.5	3	12.5	24	100
5) Eşya	5	55.6	4	44.4	9	100
Toplam	105	65.5	55	34.4	160	100

d) Okuma ile ilgili kavramsal kategoriler. Okuma ile ilgili üretilen 9 kavramsal kategorinin tamamında kadın öğretmen adayları daha fazla sayıda metafor üretmiştir. Kadın ve erkek öğretmen adayları en fazla sayıda metaforu *Deniz*, *Doğüstü Olaylar* ve *Dikey Hareketlilik-Birikim* kategorilerinde oluşturmuşlardır (Bkz. Tablo IV).

Tablo IV
Okuma İle İlgili Kavramsal Kategorilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kavramsal Kategori	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1) Deniz	22	56.4	17	43.6	39	100
2) Doğüstü Olaylar	18	52.9	16	47.1	34	100
3) Dikey Hareketlilik ve Birikim	17	54.8	14	45.2	31	100
4) Aydınlanma	16	59.3	11	40.7	27	100
5) Ulaşım Aracı	12	54.5	10	45.5	22	100
6) Din	10	55.6	8	44.4	18	100
7) Uyku	11	78.6	3	21.4	14	100
8) Parça-Bütün	7	63.6	4	36.4	11	100
9) Süreklilik	4	66.7	2	33.3	6	100
Toplam	117	56.4	85	43.6	202	100

e) Yazma ile ilgili kavramsal kategoriler. Tablo V incelendiğinde, Yazma ile ilgili üretilen 7 kavramsal kategorinin tamamında erkek öğretmen adaylarının kadınlara göre daha az sayıda metafor ürettikleri görülmektedir. Kadın ve erkek öğretmen adayları en fazla sayıda metaforu *Psikoloji*, *Sanat-Zanaat* ve *Dışavurum* kategorilerinde oluşturmuşlardır.

Tablo V
Yazma İle İlgili Kavramsal Kategorilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kavramsal Kategori	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1) Psikoloji	22	53.7	19	46.3	41	100
2) Sanat-Zanaat	21	53.8	18	46.2	39	100
3) Dışavurum	23	62.2	14	37.8	37	100
4) Yiyecek-İçecek	16	55.2	13	44.8	29	100
5) Eşya	11	55	9	45	20	100
6) Deniz	10	76.9	3	23.1	13	100
7) Kalıcılık	4	57.1	3	42.9	7	100
Toplam	107	57.5	79	42.5	186	100

Tartışma ve Öneriler

Sınıf öğretmeni adaylarının *Türkçe* kavramı ile ilgili metaforları incelendiğinde en fazla sayıda metaforun *Yapı* kategorisi altında toplandığı ve bu kategoride adayların Türkçeyi *Temel* ve *Yapı Taşıma* benzeterek, Türkçenin öğrencilerin akademik hayatındaki öncelikli yerini vurgulamaya çalıştıkları görülmektedir. *Müzik* kategorisi altında ise en fazla Türkçenin *Beste* ile olan benzerliği vurgulanmıştır. Bestelerin notalardan oluşması gibi Türkçenin de dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi alt alanlardan oluştuğu vurgulanmaya çalışılmıştır. Shaw ve Mahlios (2011) tarafında yapılan çalışmada da benzer bir sonuç bulunmuş ve öğretmen adaylarının okuma-yazma (*Literacy*) ile ilgili metaforlarının ağırlıklı olarak *Parçalar/Bileşenler* teması altında toplandığı görülmüştür. Yazarlar *Parçalar/Bileşenler* temasında öğretmen adaylarının okuma-yazmanın okuma, yazma, heceleme ve dil parçalarından oluştuğunu vurgulamaya

çalıştıklarını belirtmişlerdir. Shaw ve Mahlios (2008) tarafından yapılan bir başka araştırmada da benzer bir sonuç bulunmuş ve öğretmen adaylarının en fazla sayıda metaforu *Parçalar/Bileşenler* teması kapsamında ürettikleri görülmüştür.

Bu çalışmada kadın ve erkek öğretmen adaylarının *Türkçe* ile ilgili ürettikleri metaforlar arasında yapılan karşılaştırmalar anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermiştir. Shaw ve Mahlios (2011) tarafından yapılan çalışmada ise kadın öğretmen adaylarının gelişimsel okuma-yazma kavramına uygun metaforlar ürettikleri görülmektedir. Literatürde yeterli sayıda çalışma olmaması nedeniyle kadın ve erkek öğretmen adaylarının ürettikleri metaforların ayrıntılı incelenmesinin ileride yapılacak olan araştırmalara konu olması önerilebilir.

Dinleme kavramı ile ilgili metaforların en fazla *Ekonomik Değer* kategorisi kapsamında olduğu ve öğretmen adaylarının dinleme sayesinde bilgi ve deneyim birikiminde olan artışı vurgulamaya çalıştıkları görülmektedir. *Eşya* kategorisinde ise yine benzer bir bakış açısıyla en fazla *Süngeç* metaforunun üretildiği ve adayların beynimizin dinlediklerimizle dolmasını vurgulamaya çalıştıkları görülmektedir. Dinleme kategorileri kapsamında üretilen metafor sayılarının cinsiyete göre sıralamaları incelendiğinde erkek öğretmen adaylarının *Ekonomik Değerler* ile ilgili, kadın öğretmen adaylarının ise *Eşya* ile ilgili metaforları birinci sırada ürettikleri ortaya çıkmıştır.

Konuşma kavramı ile ilgili üretilen metaforlar incelendiğinde en fazla sayıda metaforun *Psikoloji* kategorisi kapsamında üretildiği ve katılımcıların sıkıntılardan kurtulma ve rahatlama ile konuşmayı açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. *Azlık-Çokluk* kategorisinin ise sayısal olarak ikinci en fazla metafora sahip olduğu ve bu kategori kapsamında adayların konuşma süresi ile ilgili ölçüye vurgu yaptıkları ve genelde fazla konuşmanın zararlı olarak algılandığı ortaya çıkmıştır. Konuşma kategorileri kapsamında üretilen metafor sayılarının cinsiyete göre sıralamaları incelendiğinde kadın öğretmen adayları rahatlama ana fikrini taşıyan *Psikoloji* kategorisini ilk sırada üretirken, erkek öğretmen adaylarının *Azlık-Çokluk* ve *Yiyecek-İçecek* konulu metaforları ürettikleri, diğer bir deyişle ölçülü konuşma ve konuşmanın yaşamsal gerekliliği konularını vurgulamaya çalıştıkları görülmüştür.

Okuma ile ilgili metaforlar 9 kategori altında gruplanmıştır. Öğretmen adayları en fazla sayıda metaforu *Deniz* kategorisi kapsamında üreterek, okuma yaparak keşfetme ve bilgi edinme konularını açıklamaya çalışmışlardır. İkinci sırada yer alan *Sihir ve Büyü* metaforları ile öğretmen adayları okuma sayesinde bireylerin herhangi bir öğretici olmadan öğrenebilmelerini *Doğüstü* bir olay olarak görüp, açıklamaya çalışmışlardır. Shaw ve Mahlios (2008, 2011) tarafından yapılan çalışmalarda öğretmen adayları tarafından okuma-yazmayı tanımlamada kullanılan *Merdiven* ve *Keşfetme* metaforlarının, bu çalışmada da üretildiği ortaya çıkmıştır.

Yazma ile ilgili üretilen kategorilerin 7 başlık altında gruplandığı görülmektedir. Kategoriler incelendiğinde (Psikoloji kategorisi kapsamında) en fazla sayıda öğretmen adayının yazmayı terapi, dertleşme ve dertlerden kurtulmaya benzettikleri ortaya çıkmıştır. İkinci sırada ise öğretmen adayları yazmanın sanatsal yönüne dikkat çekerek, herkesin farklı bir tarzı olmasını *Resim Yapmak* metaforu ile ve yazmanın temel becerileri gerektirmesini de *Zanaat* metaforu ile açıklamaya çalışmışlardır.

Üretilen metaforların gruplandığı kavramsal kategoriler analiz edildiğinde, toplamda 34 kategorinin olduğu ve aşağıdaki 6 kategorinin birden fazla başlık kapsamında yer aldığı görülmüştür.

- (a) *Yiyecek* kategorisi Türkçe, Dinleme, Konuşma ve Yazma bölümlerinde,
- (b) *Eşya* ve *Psikoloji* kategorileri Dinleme, Konuşma ve Yazma bölümlerinde,
- (c) *Bitki* kategorisi Türkçe ve Dinleme bölümlerinde,
- (ç) *Uyku* kategorisi Dinleme ve Okuma bölümlerinde,
- (d) *Sanat* kategorisi Konuşma ve Yazma bölümlerinde,
- (e) *Deniz* kategorisi ise Okuma ve Yazma bölümlerinde yer almıştır.

Bu çalışma sayesinde öğretmen adaylarının Türkçe ve öğrenme alanları ile ilgili sahip oldukları metaforlar hakkında ilk tanımlayıcı veriler elde edilmiş olmasına rağmen tekrar çalışmalarına ihtiyaç bulunmaktadır. Shaw ve Mahlios'un (2011) da belirttiği gibi metaforların bireylerin inançlarını tanımlama ve incelemede kavramsal bir çerçeve sağlama potansiyeli bulunmaktadır. İlerde Türkçe ve öğrenme alanları ile ilgili öğretmen adaylarının, sınıf öğretmenlerinin ve ilkokul öğrencilerinin sahip oldukları metaforları belirlemeye yönelik araştırmalar yapılması ve bu sayede sahip oldukları kavramsal yapıların belirlenmesinin literatüre önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2011). *Sosyal bilimler için istatistik* (7. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). *Metaforlar: Hayat, anlam ve dil* (Çeviren G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.
- Nikitina, L., & Furuoka, F. (2008). "A language teacher is like..." Examining Malaysian students' perceptions of language teachers through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 5, 192-205.
- Saban, A. (2004). Prospective classroom teachers' metaphorical images of selves and comparing them to those they have of their elementary and cooperating teachers. *International Journal of Educational Development*, 24, 617-635.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 281-326.
- Saban, A. (2010). Prospective teachers' metaphorical conceptualizations of learner. *Teaching and Teacher Education*, 26, 290-305.
- Saban, A., Kocbeker, B. N., & Saban, A. (2007). Prospective teachers' conceptions of teaching and learning revealed through metaphor analysis. *Learning and Instruction*, 17, 123-139.
- Shaw, D. M., & Mahlios, M. (2008). Pre-service teachers' metaphors of teaching and literacy. *Reading Psychology*, 29, 31-60.
- Shaw, D. M., & Mahlios, M. (2011). Literacy metaphors of pre-service teachers: Do they change after instruction? Which metaphors are stable? How do they connect to theories? *Journal of Education for Teaching: International Research and Pedagogy*, 37, 77-92.
- Shaw, D. M., Barry, A., & Mahlios, M. (2008). Preservice teachers' metaphors of teaching in relation to literacy beliefs. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 14(1), 35-50.